

Секція 12. Фінанси, страхування та біржова справа: інноваційно-інвестиційні стратегії

*Добровольська О.В., к.е.н., доцент,
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет
м. Дніпро, Україна*

**ФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ КЛАСТЕРІВ –
ПЕРЕДУМОВА РОЗВИТКУ КРЕДИТНОЇ КООПЕРАЦІЇ**

На сьогоднішній день Україна, як і більшість країн, які перебувають на етапі переходу від факторно орієнтованої економіки до економіки, орієнтованої на ефективність, і які характеризуються середнім рівнем економічного розвитку, має явно виражену сировинну спеціалізацію економіки, низький рівень доходів населення й бізнесу, що визначається, в тому числі, неефективним функціонуванням державних й ринкових інститутів. Як показує проведений аналіз, аграрні підприємства, особливо малі та середні за розмірами, працюють із високим ступенем інертності, що виражається: по-перше, у нездатності працювати гнучко, вчасно реагуючи на зміни вимог ринку; по-друге, у невідповідності системи управління підприємств викликам часу. Як наслідок, Україна посіла лише 73 місце зі 144 країн у світовому рейтингу конкурентоспроможності економік за значення мглобального індексу конкурентоспроможності в 2012 р. (WEF Global Competitiveness Index), який щорічно визначається на Світовому економічному форумі, [1, с. 5].

У цьому контексті виникає питання пошуку напрямів розвитку конкурентоспроможності підприємств за рахунок зміни парадигми управління конкурентоспроможністю, яка полягає у відмові від традиційної економічної політики й переході до нових систем організації

діяльності, заснованих на використанні переваг спеціалізації, інтеграції й кооперації.

У даний момент вже багато дослідників бачать єдиний спосіб збереження конкурентоспроможності підприємств у формуванні кластерів [3–20]. Концепція «кластера» використовується в різноманітних бізнес-структурах з різними цілями: для підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарської діяльності, проведення додаткових колективних досліджень, впровадження системи управління захистом навколишньої середовища тощо. І хоча існує багато визначень сутності кластера, більшість з них базується на ідеї територіальної близькості і технологічної спеціалізації. Так, на думку А. Мальмберга, регіональні аграрні кластери обмежуються географічними зонами, налічують досить велике число фермерських господарств, домогосподарств і працівників в малому крузі суміжних аграрних секторів.

С. Розенфельд підкреслює, що кластери повинні мати активні канали бізнес-транзакцій, діалогу і комунікації. «...Без активних каналів, навіть критична маса відповідних фірм не є місцевим виробництвом або соціальною системою і, таким чином, не функціонує як кластер» [17, с. 5]. М. Портер дав наступне визначення кластеру: «кластер або промислова група – це група взаємозв'язаних компаній, що є сусідами, і пов'язаних з ними організацій, діючих в певній сфері і таких, що характеризуються спільністю діяльності і взаємодоповнюючих один одного.

Споріднення зазвичай існують в географічній зоні, де комунікації, логістика, людські ресурси легкодоступні. Кластери зазвичай розміщуються у регіонах, а іноді – в окремому місті» [15, с. 46].

Більшість експертів [3–20] визначають кластер як географічну концентрацію подібних, суміжних або додаткових підприємств з

активними каналами для бізнес-транзакцій, комунікацій і діалогу, які мають загальну спеціалізовану інфраструктуру, робочі ринки і послуги, можливості або проблеми. Тому під кластером ми пропонуємо розуміти мережу незалежних виробничих, сервісних фірм, включаючи їхніх постачальників, розробників технологій і ноу-хау, що поєднують ринкові інститути і споживачів, які взаємодіють один з одним в рамках єдиного ланцюжка зі створення вартості.

Сформована в застійні роки існування СРСР структура АПК не вписується в ринкові умови й, особливо, в умови циклічного економічного розвитку. Реорганізація колгоспно-радгоспної системи фактично полягала в зміні вивісок, тобто змінився всього лише організаційно-правовий статус господарств (підприємств). Виробничі відносини в АПК не отримали якісних змін. У структурі АПК дотепер переважають старі високовитратні традиційні технології, розраховані на використання праці некваліфікованих працівників.

Одним із вузьких місць функціонування аграрного підкомплексу АПК продовжує залишатися розбіжність економічних інтересів виробників сільгосппродукції й переробних підприємств. Так, дотепер зберігається практика переробки багатьох видів сільгосппродукції (соняшник, цукровий буряк тощо) на давальницьких умовах, що, в остаточному підсумку, негативно впливає на ефективність усього АПК і не сприяє скороченню матеріально-технічних та трудових витрат.

На нашу думку, формами прояву територіальних кластерів для малого та середнього підприємництва в Україні є сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи.

Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив являє собою підприємство, створене для обслуговування переважно своїх членів на засадах взаємодопомоги й економічного співробітництва. Закон України

«Про сільськогосподарську кооперацію» поділяє обслуговуючі кооперативи залежно від видів діяльності на переробні, заготівельно-збутові, постачальницькі, сервісні та багатофункціональні.

Закон України «Про об'єднання громадян» від 16 червня 1992 року [3] закріпив норми, що стали основою окреслення правових засад сучасного стану становлення кредитних спілок в Україні.

Після проголошення незалежності України почався процес відродження кредитних спілок як організацій реальної взаємної допомоги між громадянами на випадок тимчасових фінансових труднощів.

Визначаємо, що формування територіальних кластерів в аграрному секторі повинно охоплювати переробні, заготівельно-збутові, постачальницькі, сервісні та багатофункціональні кооперативи, а також кредитні спілки, як джерело фінансового забезпечення малого та середнього підприємництва в Україні.

Література:

1. Отчет о конкурентоспособности регионов Украины 2011. –World Economic Forum, The Global Competitiveness Report 2010–2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-2010-2011#>
1. Marjolein C. J., Caniels and Неппу А. Romijn. SME clusters, acquisition of technological capabilities and development: concepts, practice and policy lessons. Vienna. 2001.
2. Humphrey J. Opportunities for smEs in developing Countries to Upgrade in a Global Economy /SEED Working Paper, 2002.
3. Кузьмін О. Кластери як фактор інноваційного розвитку підприємств і територіальних утворень / О. Кузьмін, В. Жежуха // Економіка України. – 2010. – № 2. – С. 14-23.

4. Чевганова В. Кластери і їхнє економічне значення / В. Чевганова, И. Брижань // Економіка України. – 2002. – № 11. – С. 45-49.
5. Ціхаковська О. М. Кластеризація як новий методичний механізм розвитку сільських територій / О. М. Ціхановська // Економіка АПК. – 2007. – № 2. – С. 153–155.
6. Портер М. Конкуренція: учеб. пособ. / М. Портер – М.: Изд. будинок «Вільямс», 2006. – 396 с.
7. Мальмберг А. Територіальний кластер, локальна концентрація знаної й конкурентної здатності фірми. / А. Мальмберг, Ю. Сельвель, І. Задер. – М. Инфра-М, 2003. – 232 с.
8. Розенфельд С. А. Введення бізнес-кластерів в основний напрямок економічного розвитку: приклад. / С. А. Розенфельд– Женева. 1997. – 23 с.